Örkény

Több mint 100 esztendővel ezelőtt, 1912. április 5-én született Örkény István. A magyar groteszk próza megteremtőjéről és életútjáról egy-egy írás áll rendelkezésére az UTF-8 kódolású **emlekek.txt** és **eletut.txt** állományokban. Készítse el a mellékelt mintának és a leírásnak megfelelő dokumentumot! A szöveg tagolásához ne alkalmazzon felesleges, üres bekezdéseket!

1. Hozza létre szövegszerkesztő program segítségével az **orkenyistvan** nevű állományt a program alapértelmezett formátumában az **emlekek.txt** állomány felhasználásával!
2. Legyen a dokumentum álló tájolású és A4-es lapméretű! A bal és a jobb oldali margót 2,2 cm-re, a felsőt és az alsót 2,6 cm-re állítsa be!
3. A forrásban sok idézőjel szerepel, de ezek használata és típusa – mind a kezdő, mind a záró idézőjelek esetén – nem felel meg a magyar helyesírásnak. Javítsa ki ezeket a dokumentumban! Helyesen a kezdő idézőjel alul, a záró pedig felül helyezkedik el. Minta a téves és a helyes idézőjel-típusra, használatra:

   "helytelenül" és „helyesen”.

4. A szövegtörzs karakterei – ahol más előírás nincs – Times New Roman (Nimbus Roman) betűtípusúak és 11 pontos betűméretűek legyenek!
5. Ahol a leírás vagy a minta mást nem kíván, végezze el a következő beállításokat!
   a. A dokumentumban a sorköz legyen egyszeres, a bekezdéseket tegye sorkizárttá!
   b. Állítsa be, hogy a bekezdések első sorai a margótól 0,5 cm-rel behúzva kezdődjenek!
   c. A bekezdések után 3 pontos térköz legyen!
6. Készítse el a cím és az öt alcím formázását az alábbiak szerint!
   a. A címhez 27 pontos, az alcímekhez pedig 17 pontos betűméretet, kiskapitális és félkövér betűstílust alkalmazzon!
   b. A cím és az alcímek előtt 3, utánuk 6 pontos térköz legyen! Állítsa be, hogy az alcímek egy oldalra kerüljenek az azokat követő bekezdéssel!

c. Az alcímeket az alatta levő szövegtől vékonyabb, és a felette lévőtől vastagabb fekete színű vonallal válassza el a szövegtükör teljes szélességében!

7. A cím utáni kapcsos zárójelben lévő forrás szövegét helyezze a címhez „*”-gal jelzett lábjegyzetbe! A lábjegyzet szövege Times New Roman (Nimbus Roman) betűtípusú, 8 pontos karakterméretű és dőlt stílusú legyen! A kapcsos zárójeleket és a benne lévő szöveget törölje a dokumentumból!

8. Az első bekezdés mellé helyezze el Örkény István fotóját, a **kep1960.jpg** képet a mintának megfelelően! A kép méretét módosítsa arányosan úgy, hogy a szélessége 4 cm legyen! A képet vékony fekete vonallal szegélyezze!

9. A dokumentum élőlábában alkalmazzon oldalszámozást Times New Roman (Nimbus Roman) betűtípussal, a minta szerinti vízszintes elhelyezkedéssel és 13 pontos betűmérettel!

10. Az oldalszámok elé szúrja be a **minta.png** képet! A kép szélességét állítsa 3,8, a magasságát 0,5 cm-re! A képet a mintának megfelelően tükrözve helyezze el az oldalszámok után is! Ismételt szóközök használata nélkül, tetszőleges módszerrel oldja meg, hogy a képek és az oldalszámok között vízszintesen a mintához hasonló távolság legyen!

11. Örkény István életútjának kronológiáját az **eletut.txt** állományban tabulátorokkal tagolt szövegfájl tartalmazza. Készítse el az „Életút” alcím után az oszlopos szerkezetet behúzások és tabulátorok használatával!

    a. A bekezdések 0,7 cm bal és 2,3 cm függő behúzásúak legyenek!

    b. A teljes listát formázza 8 pontos betűmérettel és dőlt betűstílussal!

    c. A bekezdések háttere világosszürke legyen! Állítson balról az alapértelmezettnél vastagabb fekete szegélyt!

12. A dokumentumban alkalmazzon elválasztást!

Minta:

EMLÉKEK ÖRKÉNY ISTVÁNRÓL*

„Ő mindig regényt akart írni, de soha nem tudta megírni. Talán ezzel a szemlélettel nem lehetett egy nagyregényt végigvinni" – mesélte a szociológus Örkény Antal, Örkény István fia apja személyes drámáját. Az egypercesek zsenije mindig a nagyra vágyott, az mégsem jöhetett össze. „A novellái nagyon sűrített művek, amikbe jól át tudta vinni a személyiségét. Érzékeny volt, felismerte az ellentmondásokat, de volt benne egy humanista értékrend, ami a kisember vergődéséről, nevetségesnek látszó küzdelméről szól. Közben az embert nagyon szerette" – mondta Örkény Antal az Egypercesekről, amikről az író azt mondta: Nincsenek buta emberek, csak rossz Egypercesek!

Az író harmadik felesége, Radnóti Zsuzsa sok energiát felemésztő, magányos küzdelemként írta le a helyzetet, ami alapján Örkény azt gondolta, csak „pörköltet" ír: „Sok regényterve, félbehagyott szövege volt. Újra és újra nekigyürközött, és miközben megszülettek az egypercesek, a kisregények, a drámák, a roppant energiával készült nagy terjedelmű vállalkozások viszont sorban félbe maradtak."

Fanyarul, önironikusan így vallott ezekről a sok energiát felemésztő, magányos küzdelmekről: „Időbeosztásom a következő: reggel, amikor még friss és fogékony a fejem, a regényen dolgozom. Délután, amikor már nem friss, se nem fogékony a fejem, más egyebet írok. Az öt év alatt (délutánonként) megírtam egy csomó normális novellát, aztán egy csomó „egyperces" novellát, körülbelül két vagy három színdarabot, csupa mellékterméket, valahogy úgy, ahogy a háziasszony a karajról levagdalt húsdarabkákból, hogy ne vesszenek el, összecsap egy kis pörköltöt. Öt év óta pörköltöt publikálok."

A HADIFOGSÁGBAN MINDENT MEGKAPOTT

Örkény István élete különös vargabetűkkel tarkított. 1942 elején munkaszolgálatos lett Nagykátán, utána a doni frontra vitték, 1943 elején pedig már hadifogságba került félmillió magyarral. 1945-ig a Tamarov melletti gyűjtőtáborban élt, később a Központi Antifasiszta Iskolában kellett tanítania Krasznogarszkban. Tanártársai Rákosi Mátyás, Révai József és Lukács György voltak. Haza csak úgy mehetett, hogy belép a kommunista pártba.

A hadifogságból hazatérve jó néhány évig hitt az új rendszerben, egy új világban, s egyfajta „vakság uralkodott rajta", ahogyan ő fogalmazott. Majd a kiábrándulás következett, a forradalom után pedig a hatalom elutasította, és megpróbálta elhallgattatni. A hatvanas években visszatérhetett, távolságtartó viszonyt alakított ki a rendszerrel szemben, Radnóti Zsuzsa szerint úgy tűnt, a kultúrpolitika tudomásul is vette. (Leszámítva egy-egy támadást, például, ahogy a Niagara nagykávéház című novelláját fogadta a hivatalos kritika, vagy, hogy a Pisti a vérzivatarban című drámáját tíz évre csak betiltották).

Fia szerint különös fontosságot jelentett életművében a hadifogság: „A döntő a hadifogság volt. Ott megkapta, amit mindig is akart, megszabadulhatott a polgári státuszától. Nem szerette, hogy a státusza határozza meg, hogy kicsoda. Ott egy senki volt". Az író apja jómódú, asszimilálódott zsidó patikus volt, aki a legendák szerint több patikáját eljátszotta, majd nyerte vissza kártyázások alkalmával. A polgári értékrenddel ezért sem tudott soha mit kezdeni Örkény.

56 UTÁN CSAK ÖNMAGA MARADT

Írói pályafutásában 1956 után következett be a fordulópont, addig főleg termelési regényeket és szociográfiákat írt. Az október 23-i forradalomban Örkény az Írószövetség elnökségi tagjaként vett részt, és ő mondta el azt a sokat idézett fontos beszédet a Szabad Kossuth Rádió indulásakor október 30-án: „A Rádió éveken át a hazugság szerszáma volt. Parancsokat hajtott végre. Hazudott éjjel, hazudott nappal, hazudott minden hullámhosszon". A mondottak miatt őt is kihallgatták, majd nem publikálhatott évekig, Aczél György gyógyszerészeti munkába kényszerítette.

* *Valuska László: Örkény: Öt évig pörköltet írtam URL: http://index.hu/kultur/klassz/2012/04/05/orkeny_ot_evig_porkoltet_irtam/*

„A forradalom után évekig nem jelenhetett meg egy sora sem, szilenciummal sújtották. Elment dolgozni, hogy megéljen. Nagy csönd lett körülötte és benne is" – meséli Radnóti Zsuzsa, aki emlékeztet minket egy interjúra, amiben az író azt mondja: öt évig csak magának írhatott, amivel közelebb kerülhetett önmagához. Ekkor szűnt meg a nyomás rajta, csökkentek az elvárások. Ekkor születtek az első egypercesek, ami egy rendkívül sűrített, szórakoztató szövegvilágot hozott: „Megír egy nagyregényt másfél oldalon" – mondja Örkény Antal az 1968-ban megjelent Egyperces novellákról. A könyvet nagyon szerették, gyorsan és sokan vásárolták őket. Nyelvet és műfajt teremtett Örkény a rendszer leírásához, talán ez legkomolyabb írói sikere, de minden bizonnyal a legnépszerűbb.

Pedig nem vicces írásoknak szánta szövegeit, hanem véres valóságnak. Ahogyan ő fogalmazott 1975-ben: „Az igazság az, hogy – legalábbis az én véleményem szerint – ilyen az a világ, amelyben élünk. Lehet, hogy amit írok, annak nincs általános érvénye, mert talán csak a mi mai magyar világunk ilyen. De amit fonáknak, groteszknek vagy humorosnak vélnek írásaimban, azt, higgye el: én egy mosoly nélkül írom le, mert véres valóságnak látom, tehát olyannak ábrázolom."

Örkény szépen megfogalmazta sokszor hallott definíciójában, hogy mi a groteszk: „Szíveskedjék terpeszállásba állni, mélyen előrehajolni, s ebben a pozitúrában maradva, a két lába közt hátratekinteni: Köszönöm".

Műveit sok nyelvre lefordították, darabjait New Yorktól Athénon át Japánig sok helyen bemutatták, népszerűek voltak, pedig Örkény Antal szerint kulturális és társadalmi beágyazottsága miatt sok helyen nem értették: „Ahogy távolodnak a szövegei, darabjai Magyarországtól, úgy válnak ezek a művek egyre érthetetlenebbé. Emiatt volt benne egy kicsi keserűség, mert rájött, hogy ezeket a kulturális kódokat nem lehet lefordítani".

KEGY VOLT, HOGY SZABADON ÉLHETETT

A hatvanas évek elején csökkent Aczél figyelme és szigora, mert az Új Írásban engedéllyel, de megjelenhetett írása, sőt hirtelen néhány fontos irodalmi újság, a Kortárs vagy az Elet és Irodalom is közölte szövegeit. Addig hiába küldözgette írásait, azok nem jelentek meg. Legsikeresebb műveit ekkor kezdte írni, és a hatvanas években a nagyközönség körében is népszerű lett Örkény. Radnóti Zsuzsa így emlékezik erre: „Kegyeltnek nem mondanám. Semmi kegyet nem kért és nem is kapott. Persze, visszatekintve a mából, tőle kölcsön vett iróniával mondhatjuk azt is, hogy persze, már az is kegy volt, ha valaki szabadon élhetett, írhatott, utazhatott és megjelenhetett. A Kossuth-díja sem kegy volt, hanem az életmű felívelésére kapott szakmai kitüntetés, az egypercesek, a Tóték, a Macskajáték hazai és nemzetközi sikerei után, 1973-ban".

Örkény különleges írói tehetsége abban mérhető, hogy sikerült a rendszer lényegét, a rendszer abszurditását úgy megírnia, hogy közben a rendszer maga nem kezdte ki, sőt sokszor támogatta. Létrejött az az abszurditás, hogy a kommunisták és a rendszerellenesek is kedvelték munkáit, bár minden bizonnyal nem ugyanazért. „Ha mindketten ugyanazért szerették volna, akkor a kommunistáknak el kellett volna jutniuk önmaguk megkérdőjelezéséig" – jutott a végeredményre ezzel kapcsolatban Örkény Antal.

„Ha azt nézzük, tisztességes tudott maradni egy nagyon bonyolult században, bár sokan úgy gondolják, hogy egyszerű meghúzni a határt a tisztesség és tisztességtelenség között, de szerintem ez nem is olyan könnyű. Nemcsak személy szerint ő élt tisztességesen, hanem a műveiben is megjelent ez. Képes volt ezeket a műveket egy más értékszinten tartani, ami már nem rendszerfüggő" – összegezte ezt a nehezen értelmezhető időszakot Örkény Antal. Hozzátette, hogy az író „furcsa mód nagyon toleráns volt, mindenkivel és mindennel szemben, így a rendszerrel is. Nem volt forradalmár, de a tisztesség határain belül maradt. Tudta, hol van a jó a társadalomban, ami nem volt egyszerű egy ilyen világban."

A RENDSZER BELSEJE

Az abszurd gondolkodás Örkény sajátja volt, alkatilag érezte ezt, és bár sokáig kereste az igazi író nyelvét, végül megtalálta: Egypercesek, Macskajáték, Tóték, Rózsakiállítás, hogy a legfontosabbakat említsük. Örkény Antal emlékeztet minket azokra a személyes levelekre, amiket Meselevelek címen adtak ki néhány éve. A leveleket a gyerekeitől külön élő Örkény írta, és a rendkívüli személyesség mellett az abszurd gondolkodás is megmutatja magát bennük.

Írói sikerét annak köszönheti, hogy hiába volt beágyazva Örkény a rendszerbe, ha azt mindig kritikai távolságtartással kezelte, képes volt megkülönböztetni a jót a rossztól. Sok kompromisszumot kellett kötnie

élete során fia szerint, de az életművet jelentő munkákban ezek nem látszódnak. A Rákosi hatvanadik születésnapjára írt köszöntőversen és a termelési regényeken persze látszódott.

Örkény nemcsak egy rendszer lényegét mutatta meg abszurd történeteiben, hanem a mai napig a lehető legtöbbet mondja el a diktatúrák működéséről, és a magyar emberek gondolkodásmódjáról is. Örkény Antal szerint „meg akarjuk érteni a saját világunkat, de mindannyian különbözünk, elég lényegesen ráadásul. Megpróbálta megragadni az életünk kulturális beágyazottságát és a kultúránkat, az értékeinket, viselkedéseinket, éppen ezért szövegei hozzásegítettek a megértéshez, és a mai napig nagy segítséget jelentenek."

ÉLETÚT

1912. április 5.	*Megszületik Örkény István*
1930	*Érettségi*
1934-36	*Keresztmetszet címen irodalmi újságot alapít (Németh László, Wagner Sándor és Illyés Gyula is ír ide)*
1936	*Elveszi első feleségét, Gönczy Flórát.*
1938-40	*Külföldi tanulmányi utazások*
1941	*Vegyészmérnökként diplomázott, megjelent Tengeráramlás című novelláskötete.*
1942	*Munkaszolgálatos lesz Nagykátán*
1943	*Hadifogság*
1945	*Krasznogarszkban történelmet és irodalmat tanít a Központi Antifasiszta Iskolában*
1946	*Megjelennek az Emlékezők és a Lágerek népe című munkái, illetve a Varrányasz című dráma. Újságíróként a Szabad Népnél helyezkedik el.*
1948	*Feleségül veszi F. Nagy Angélát. Két gyermekük születik, Angéla és Antal. Budai bőjt címen megjelenik második novelláskötete.*
1951	*Házastársak címen termelési regényt ír, amelyben a főhős brigádjával együtt négyezer százalékban túlteljesíti a vállalásokat.*
1952. március 9.	*Rákosi születésnapjára készülő verset ír Illyés Gyula, Zelk Zoltán, Déry Tibor társaságában.*
1956	*Az Írószövetség elnökségi tagja volt, beszédet mondott a rádióban a hazugságról. Ezután kávéházak az elhallgattatás évei, ami alatt főleg fordított és írt, de nem publikált.*
1958	*Feleségül veszi Radnóti Zsuzsát.*
1963	*Jöjjön a gyógyszergyárból.*
1966	*A Jeruzsálem hercegnője című kötetben megjelenik a Macskajáték. A Kortársban kisregényként megjelenik a Tóték.*
1967	*Kazimir Károly rendezésében megírja a Tóték színpadi változatát, Latinovits alakítja a főszerepet.*
1968	*Megjelenik az Egyperces novellák. Első infarktusa.*
1969	*Fábri Zoltán megrendezi a Tótékból az Isten hozta, őrnagy úr című filmet Latinovits és Sinkovits Imre főszereplésével. Ekkor mutatta volna be a Vígszínház a Pisti a vérzivatarban című drámáját, de helyette tíz évig inkább megtiltották azt.*
1971	*Bemutatják Szolnokon Szakaly Gábor rendezésében a Macskajátékot, három nappal később Várkonyi Zoltán a Vígszínházba szerződteti a darabot.*
1972	*Film készül a Macskajátékból*
1977	*Részkiállítás*
1978	*Második infarktusa*
1979	*Bemutatják végre a Pisti a vérzivatarban című darabot. Május 9-én összeroppant a gerince, június 24-én szívelégtelenségben elhunyt.*